

Megjelenik a lap **Temesvárott** minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujp.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujp.

A helybeli előfizetők a lap házhozordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 68. szám, első emelet.

DELEJTÜ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jelige: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizethetni helyben a szerkesztőségnél, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven fölvetetnek. A beíratásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. vagy 7 uj krajcárnyi díjszámitatik.

Kiadó hivatal: belváros, bécsi utca Uhrmann Márton műkereskedésében.

Kedd, october 4. 1859.

40. szám.

Második évi folyam.

Magyar helynevek.

Baja. Bácsmegyei város. Czirfusz Ferenc tanár a bajai nagygymsium jelen évi (18^{58/59}) értesítvényében adatokat közöl Baja városának mult és jelen életéből, melyekben nem csak a város történetére vet pillantást, hanem nevének értelmezésére nézve is előadja eszméit. Ezen eszmék nekünk oly érdekeseknek tetszenek, és a nevezett tanár történeti tanulmányairól oly szép tanuságot tesznek, hogy azokat megrövidítés nélkül közöljük, ámbár végeredményben más nézetet vagyunk, és Baja nevének eredetét másutt keressük mint értekező.

„Tudós Pavich — ugymond Czirfusz — a Kapisztrán Jánosról nevezett rend történelme kutatója több helyütt említi, miként Baját hajdan Francovillának nevezték,*) mely elneveztetést némelyek a rómaiak, mások a gálloktól származottnak lenni vélik. A kik a rómaiaktól ohajtanák Francovillának neveztetni, véleményök igazolására a petőszőlőkbeni omladékot (Petavium), az ott talált régi pénzeket és a tőlünk mintegy 13 mérföldre eső — ugynevezett — római sáncokat hozzák fel. Ez állítást felületesen érintve mi is hamar sajátunknak valjuk, sőt még örvendünk, hogy városunk előkori történelme szálait a hatalmas Rómából fejthettük ki; a higgadt megfontolás azonban örömmünket mérsékli.“

„Nem tagadjuk ugyan, Csevapovichchal, miként léteztek Pannonia határán kívül egyes várak, melyek a nagy test nyugalma, biztosítása végett valának a barbarok ellen felállítva; de ezek közt a Duna balpartján Petavium nem említettik, míg Trans-aquincum (Pest) Onagrinum (Futak)nevekkal többször találkozunk. Pusztán hagyomány után vagy a talált régi pénzek nyomán még nem igtathatjuk Baját Schönbergerrel**) a romai gyarmatok sorába, mivel a talált pénzek többnyire I. Ferdinand, I. Leopold, és Mária Teréziától kibocsátottak valának. Ámde tegyük fel, hogy itt-ott elvetve római pénzekre is akadtak, ebből még nem következik, hogy városunk területe egykor a hatalmas Rómát uralta; mert hiszen

a pénzhez az itt lakók kereskedelmi uton is juthattak. Továbbá ép a római sáncok közelségéből ítélve nehezen birták Baját a romaiak. Tacitus romai történetirő mondja: „Minekutána a romaiak nagy hatalomra vergődtek, birodalmukat sáncokkal kerítették.“ Ha tehát bekerítették: akkor a sáncok menetéről következtetve ezeken Francovilla-Baja kívül esett. Azonban ez még nem volna minden. Némelyek ingadozni is látszanak e sáncokat ama nagy nemzet műveül elismerni. Így Bél Mátyásnál találjuk „Romanus seu Abaricus Agger“ sat. Marsilius pedig ezeket írja: Agger altissimus ille, longissimusque, qui a Danubio ad Tibiscum ultra sex millaria integra excurrans, angulum ab utriusque fluminis confluxu factum includit; die Römer-Schanze a militibus Caesareis communi nomine nuncupatur... qui tamen nullibi in Historiarum libris se cognoscendum praebet. Csevapovich szerint Marsilius irta először történeti alap nélkül Agger Romanus-nak, ezt követte Wagner sat. Ily és hasonló elmékedés folytán alig lehet Bajának az egykori Francovilla elneveztetését határozottan a rómaiaknak tulajdonítani.“

„A kik pedig a galloktól származtatják a Francovilla elneveztetést, azok Athenaeus*) e szavaiból indulnak ki: 'Ex Gallis, qui Cordistae appellantur... Est gens ex reliquis eorum, qui cum Brenno duce (Olympiad. 125 an. id est ante Chr. 279) adversus fanum Delphicum militarunt; Bathanatus quidam deduxit eos ad ripam Istri, unde et ipsa via, qua processerunt, Bathanate dicitur.**) E sorokból meríti Bombardi***) Laziussal és Schönlebennel azon véleményt, melynél fogva szerintök a gallok Báticasék és Bata közt jöttek volna át a Dunán és így a mai báthi vagy bácsi tartományt megszállották. De ki merné a Francovilla elneveztetést ily bizonytalan dolgok mellett 2000 éven tul keresni? Hiszen Polybius, ki e tárgyat inkább tudhatta mint Athenaeus, világosan mondja: „hogy a delphi csatából fenmaradt gallok nem csekély része Commonorius vezérlete alatt Hellesponthoz ment és Byzanc körül megtelepedett.“

„Mi a Francovilla elneveztetést Csevapovich után, kit források nagy hiánya miatt leginkább követtünk, a

*) Chronic. Provinc. Capistranac Emeric Pavich Tom. II. pag. 191 et 306. Budae 1766.

**) Denkbuch des grossen Brandes. Schönberger 91. I. Pest 1841.

*) Élt M. Antoninus princeps idejében.

**) Athenaeus Libr. VI. Dipsonoph.

***) Topogr. Hungar. pag. 177.



Nagy Károly alatti frankoknak tulajdonítjuk.*) Egyébként bár honnét jő az elneveztetés, az kétséget nem szenved, hogy a IV. Béla király által 1235-ben Magyarországon letelepített és Provincia Ungariae nevet nyert szerzetesek közül néhány tag 1260-ban már Baján létezett, kiknek hátramaradt jegyzeteikben városunk mindenütt Francovilla neven jő elő. Így olvashatjuk az 1400-ban kijött pizai névkönyvben (Schematismus Pisani) Provincia Ungariae habet octo custodias etc : Bacsini, Voilach (most Illok), ad S. Demetrium (Mitrovic), de Tadvá (Tordince) Franchae Villae,**) ad S. Iren. Zemlini, Monasterii, Banni in metis Graeciae, Eudi.“

„Mai elneveztetését Schönberger több egyebekkel Decy után az avarok leghiresebb Baján nevű Khánjától származtatja, kinek szerinte a Kis-Sumárnál vára is lett volna. Mások akarják tudni, hogy a Dunának egykor a Petöszölök alatt létezett kikötőjétől „Bai“ kölcsönözte mai nevét. Sőt vagynak, kik név- és tájhasznosság alapján a Nápoly melletti Bajától (Castel di Baja) szeretnék származtatni. Ámde mindezeket légből kapottak gyanánt tekinthetjük, mert ugyan is : Baján vezérnek itt történt letelepedéséről a legtöbb hazai írók hallgatnak. A „Bai“ szótóli elneveztetés szinte csak gyanításon alapul. A Castel di Bajával pedig nevezteség összehasonlítani; mert hogy Pliniusnál az említett hely „portus bajanus“ — Suetoniusnál „sinus bajanus“ kitételrel jön elő, az még nem ok városunk „Baja“ elneveztetésére. — Továbbá igaz, miként Baja mint a Telecska magaslat végső pontja nem megvetendő tájképet nyújt a szemlélőnek; de ebből kinek jutna eszébe a képzelt hasonlatosságból eredhető elnevezés? Valjon elmondaná-e városunk tájáról Martialis : „Baias superbae dona naturae?“ vagy alkalmazhatók-e más tájra Horatius e szavai : „Nullus in orbe sinus Bajis praelucet amoenis?“

„Nézetünk szerint Baja elneveztetését a Vajas folyótól vette, mely éjszokról és részben nyugotról határát képezi. Állításunk igazolásául felhozhatjuk, miként a XV. század közepén Vaia, Vaja, Baja felváltva használtatik. Így Greiderernél (Chronic, Franciscan. Tom. I. p. 47) „Vaja alias Baja.“ Ezen átváltozás pedig ép úgy történhetett, mint más szavaknál p. u. Vuda, Voda, Buda, Vodrog, Bodrog. sat.“

Idáig Czirfusz. Az ő állításait azonban olvasván, tulajdonképen még sem érijük Baja nevét, mert akár a város a folyótól, akár a folyó a várostól vette nevét, a név jelentésére nézve bizonytalanságban vagyunk, miután Czirfusz nem mondja, hogy a Vajas szó alatt azt értjük-e, mit mai nap közbeszédben érteni szoktunk. Bizonyosan sok gondolkodó embernek feltűnt már, hogy hazánkban számos oly helység van, mely vagy élő, vagy már kiveszett népek nevét tartá fenn az utókorra.

*) Recensio Observ. Min. Prov. Capistr. Budae 1830.

***) Ezen Francovilla össze nem zavarandó a péterváradai katonai kerületben létező Mangyalos helységgel, melyet a diakovári egyházmegye névkönyve szerint egykor szintén Francovillának neveztek. (Schemat. Diacov. Dioec. p. 75.)

Ilyenek a Kazar, Uzd, Bessenyő, Olaszi, Szászka, Németi, Kumánd, Polgár sat. nevű falvak. Más helyen kimutattuk már némely gállus néptörzsök itteni járásának nyomait, (Perjámos, Sicambria,) és most hasonlóan alkalmat veszünk annak megmutatására, hogy Baja városa a bojok nemzetétől nyerte elneveztetését.

Hogy azt hihetővé tegyük, meg kell említenünk a bojusok nevének valamennyi változásait; továbbá hogy ezen nép csakugyan Pannonia ezen vidékét lakta, melyben Baja városa fekszik, és hiteles adattal kitüntetni, hogy e népség neve a város nevével kapcsolatba jutott.

Római iratokban a mai bajor nép sokfélekép iratik; és pedig a VI. században : Baiobari, Baioarii, Leges Baioarior., Bojoar, Bojariorum. A VII. században Boii nunc Bojoarii, Bodojarii, Bavocarii. A VIII. században : Boii, Bojoarii, Boiarii, Baioarii. A IX. században : Boiarii, Bojarii, (Hungari Bojariam pervolant, írja Bél) Baioarii, Baiouvarii, Bagoarii. A XI. században : Baioaria, Bojoaria. A XII és XIII. században : Bavaria, Bawaria, Bavaria orientalis (a mai Austria). A mai Csehországot Tacitus Boihemumnak, Vellejus Boiohemum, Strabo Buiaemum (Bubienum), J. Caesar regio Boja, Ptolomeus Baeminak írja. Osztrák XVII és XVIII. századbéli okiratokban Böheimb, és Böhamb néven előfordul. A frank szójárásban Boiheem módjára hangzik. Pliniusnál következő, sokszor megvitatott hely találtatik : Noricis junguntur lacus Peiso et deserta Boiorum. Továbbá : jam tamen colonia Divi Claudii, Sabaria, et oppidum Scarabantia Julia habitantur. A boiorok laktak tehát Sváborgszágtól Csehorszáig, és Magyarország nagy síkságáig le. A „deserta“ szó itt nem jelent pusztát, hanem oly vidéket, hol városok vagy éppen nincsenek, vagy kevesen léteznek, csak tanyak, szállások és magán lakások. A Peiso tavát illetőleg, nevét ugyan ma már csak a Fertőre szoktuk vonatkozni, azonban Muchar (das römische Noricum, I. köt. 3 és 4. l.) kimutatja hogy más Peiso tóról szólt Plinius, másról pedig Aurelius Victor, és hogy midőn az előbbi felső Pannoniában feküdt, a másikkal alsó Pannoniában kellett lennie, a mely tehát nem lehet más mint a Balaton. Muchar azután metathesis által kihozza, hogy a tó neve tulajdonkép Pei-See, Poi-See, latinul Peji-Lacus, németül Bojer-See, miből aztán Peiso vagy Pelsóra történt az elferdítés. Ez azonban önkényes eljárás, mert a görög-római írókban soha sem cserélte fel a Pei kifejezés Boii (Boei) helyett, és a bojerek nevében a romaiak, különösen Plinius annyira járatosok voltak, hogy itt tévedést feltenni nem lehet. *)

*) A Peiso név világosan római eredetét mutatja, mint hogy a romaiak előbb Pelso aztán Pelissa-nak nevezték a Balaton tavát. Dr. Prinzingger Ágost (Die älteste Geschichte des baierisch-österreichischen Volkstammes. Salzburg 1856. I. Theil 40 41. lap.) úgy vélekedik, hogy mind a két szó, Peiso és Pelso a német Filz (magyarul: nemez) szóból származik, mivel ennek rendszeren az olasz Pelso és Peiso megfelelő. Az *i* és *l* betűk romai nevekből, de más nyelvjárásokban is gyakran felcseréltetnek egymással. Lehet hogy Peiso, Pelso és Pelissa a szláv hegynevekkel : Pilis és Bilo, melyek a Balaton környékén találtatnak, összefügg. A pilis — régi

A bojer népnév változásait megemlítvén, oda juttunk, hogy ezen nép lakhelyeiről is szóljunk, melyben ez kérdésünk felvilágosítására szükséges. Hogy a bojerok, kik Bohemiára hagyták nevüket, a mai szláv eredetű csehektől szintoly tökéletesen különböznek mint a régi Helvetiának lakói az alemannok és burgundok foglalásai után a mai svajciaktól, bizonyos, és nem kíván okadatolást. A bojer nép hazánkban egészen a Dunáig terjeszkedett, innét pedig az Elbáig, a mely tájék különösen az ő kiindulási hazájuk volt. Ezen utóbbinak neve Baja, vagy Bajas. (lásd Grimm Jakob : *Geschichte der deutschen Sprache* 350 és 352. lap). A bojer nép a kelta törzsohöz tartozik. Ezzel egybehangzik Tacitus állítása (*Germania* 28) midőn a gallusokról irván azt mondja : *inter Hercyniam sylvam Rhenumque et Moenum amnes Helvetii, ulteriora Boji, gallica utraque gens, tenuere.* Ezt olvasván, teljesen igazoltnak fogjuk találni, hogy ezen hely, mely kezdetben a bojerok után Bajának nevezetett, később Francavillának is hivatott. Minthogy t. i. a gallusok = bojerok neve utóbb a frankokra átment, azon helynév is, mely a bojer népnévvel volt rokon, Erankovillára átváltozott, a mi Nagy Károly idejében történhetett. Hasonló néveredettel bir hihetőleg Sirmióának azon része is, mely a Duna és Száva közé beékelik, és az 5—10-ik századig Frankochorionnak nevezetett. *) Ugyan ezen területen az Árpádok korában Rasca helyesebb : Racsa, és Mitrovic tájékán Francovilla nevű hely találatik. (lásd Sprunner történeti térképét.)

Annak felvilágosítására, hogy a bojer nép neve, csakugyan Baja város nevévé lett, előre kell bocsátanunk, hogy a győzelmes rómaiak az elfoglalt dunai tartományokban tulajdon polgári igazgatási rendszerüket behozták ugyan, azonban meghagyták a különböző néptörzsohök belkormányzási jogukat, úgy hogy a Rhätiában, Pannoniában és Noricumban letelepedett népek törzseinek különszerűsége, de még a rangfokozás is fenmaradt a rómaiak egész uralkodási ideje alatt. Ők

írás mód szerint Ples, Pelys, Plys, Pyls — kivált hegyeknél kopaszt jelent; a papok tonsurája is így mondatik. (Jerney : magyar nyelvkincksek.) Szintén így értelmezi e szót Bél Mátyás (*Notitia Hung.* Tom. III. p. 8.) mondván : *Pilis, calvum Hungaris significat.* Más eredete van a német Plattensee, és magyar Balaton szónak, mindkettő a szláv blato, blata, blatje = mocsár, ingovány, álló víz, moh, nemez; Moor, Moos, Filz szóból kicsirázott. A gyökből lett többi közt, a Blatnica, (Sárpatak) falu, vár, pataknev, Sáros, Körös, Turóc, Zágráb hegyében. Blato falu Zágrábban, Blatno hegy Liptóban, sat. Turóczy szerint a Balaton hajdan Palatinus tónak nevezetett, krónikájának II. rész 42. fejezetében t. i. azt írja : *Eo tempore rex Andreas juxta lacum Palatini construxit monasterium in honorem sancti Aniani in loco qui dicitur Tyhon.* Ez azonban legfeljebb elmésség, de nem igazság, és ily tévedést maga Bonfin is került, ki azt mindig lacus Balatonnak írja. (lásd Aszalay : *Szellemi röppentyük* 267. lap. Csorba József : *Somogy vármegye ismertetése.*) Kresznerics pedig hajlandó a Balatont Bala-tó-ra magyarázni.

*) Bírány Ágoston Temesvármegye emléke című munkája 7-ik lapján azt mondja, hogy Frankochorion ott vala, a hol Dacia ripensis, alább pedig Francochoriont a későbbi Ducatus Horomiensis-sel egynek állítja. (Szerk.)

csak a hadi tekintetben fontos pontokat foglaltak el, és többire nézve rá nem kényszerítették saját intézményeiket a népekre, a kik is azért erkölcsüket életmódjukat, vallásukat, és ősi eredetiségüket a római hatalom fénykorában is épen átörököltették ivadékról ivadékra. A rómaiak megengedték, hogy minden néptörzs saját szerkezettel birjon, belügyeit gyűlésekben tárgyalhassa, sőt hogy lakott területét bizonyos határral bíró megyeül tekinthesse, mely egy alkalmas központi városból igazgattassék. Az ily városok természetesen az illető néptörzs nevét vették át rendesen, miként azt oly példával mutathatjuk meg, mely éppen értekezésünk tárgyára a legmeglepőbb felvilágosítással szolgál. Ugyan is 360 év körül a noricusok első cohorsa állt hihetőleg a Duna melletti határőrség gyanánt felső Pannoniában Lucius Vulcatius határ praefectus parancsnoksága alatt, ki egyszersmind két népközség, t. i. a bojer és az azalinak praefectura is volt. Kitetszik ez következő, Olaszországban talált római köirásból : *L. Volcatio. Q. F. Vel. Primo. Praef. Coh. I. Noricor. In Pann. Praef. Ripae. Danuvi. Et. Civitatum. Duarum. Boior. Et. Azalior. Trib. Milit. Leg. V. Macedonicae. In. Moesia. Praef. Alae. I. Pannonior. In. Africa.* *) Nem habozunk kimondani, hogy az itt említett Civitas Bojorum alatt Baját, a civitas Azaliorum alatt pedig Zagrábmegyei Ozaly mezővárosát kell érteni. Ezen állítás tán eléggé van indokolva a fenebbiek által.

Hátra van még, hogy kifürkészsztük, mit jelent a Bojer, Bojar, illetőleg Baja szó. Valamint a germanok átaljában szláv szomszédjaik által nevezettek németeknek (az az némáknak) minthogy a szlávok nem értették a germanok nyelvét, és így rájuk nézve mintegy némák voltak, úgy a bajorokat is a déli szlávok keresztelték. Bojar a wendeknél annyi mint uralkodó, harcos. Ebből lett Boar és Baier. Moldovában a bojár alatt mailag nemes földbirtokost értenek. Boér nevű családok vannak Erdélyben és Magyarországon. Baj, egy 1231. kir. oklevélben : Boy, bajvívás vagy párviadal értelmében előfordul. Bajad (Boyad) és Bajadi 1211 és 1138. évben személynevek, Vaja 1237-ben helynév, Vajas (Voyas.) folyó Anonymusnál, Vojos 1211 tó a Dunánál, Vajasd 1238. Voyosd 1289 falu Erdélyben, Vajasér 1075. Baja, (Baya) 1134 személynév, Baj, (Boy) 1228 személynév, Árki-Baja 1234 személynév. Kitetszik ebből az **a** és **o**, nem különben a **B** és **W** betűi közti ingadozás. A példákat végtelenbe lehetne kinyújtani.

E szerint semmi meglepőt nem találunk abban, hogy a bajor és bojár név oly közel érintkezik. Kresznerics a bajár (bojar) szó alatt bajnok (vojnok)-ot ért, igen helyesen, mert a baj (boj) annyit jelent mint pugna, certamen, lucta. Valamint a Boer család Erdélyben, úgy a Bács megyei Vojnits, Vojnovits sat. családnevek közös nyelvtörzsből eredtek Baja városa nevé-

*) Lásd : Muchar, *Das römische Norikum*, I. köt. 64. 148. 149. 150. 151. Gratz 1825.

vel. Nem kételkedünk Bajmak bácsi, és Bajmóc nyit-
rai falu nevét is ide vonatkozni.

Ha a posteriori akarnánk okoskodni a historiai
nyelvezetben, minthogy Baja lakosai nagy kereskedők,
és ezen város már Ranzan által kitünő helynek mon-
datik, könnyen állíthatnók, hogy a bajai hajósoktól mar-
adt fenn a helynév. Boje vagy Buje szóval t. i. a német
nyelvben egy kisebbszerű teherhajót értenek, milyennel
a tengerpartokon és a folyókon szoktak járni. (lásd
Heinsius szótárát.) De valamint mindenkit megintünk,
hogy előre megállapított véleménynyel ne ereszkedjék
vizsgálatokba, mert különben erőszakot követ el a té-
nyeken, úgy figyelmeztetnünk kelle arra, hogy nem
valamennyi Baja nevű helységnek a bajorokkal van
dolga. Az oláhok szójárásában a bánya szóból t. i.
baja lesz. Így Felső-Bánya náluk Baja de sus. A
moldovai Baja helység nevében szintén a bánya szó
lappang. Bandini Márk, marcianopoli érsek 1647. évben
ezen akkor 6000 némileg eloláhosodott magyar lakos-
sal bíró várost látogatván, egy 1400 évszámmal ellá-
tott templomot talált. Bonfin. (Decad. IV. I. könyv)
még Bania-nak írja a helynevet, mely így világosan
„bánya“ eredetére visszamatat. Tekintélyes püspökség
székhelye vala. Mátyás királynak itt éjjeli győzelmes
csatája volt 1467. évben, melyet Maniu Basil a rómaiak
eredetéről irt munkájában részrehajlólag csatavesztésnek
igyekszik feltüntetni. Engel javíthatni vélte Bonfint, állítván,
hogy a moldovai püspökség helye nem Baja, hanem
Bákó lett volna. De Engel, ki különben Bandinit nem
ismeré, feledé, hogy Baja és Bania = Bánya közös
származású név, a **j** és **ny** betük igen gyakran elő-
forduló cserében előfordulván. (lásd: Régi magyar
nyelvmélekek III. kötet.) A moldovai Baját (másként
Moldoványa) alkalmasint a Szerémségből és a magyar
haza más déli vidékeiből kivándorlott magyar husziták
alapíták. Utóbb magyarok és szászok lakták közösen.

Mi a Baján nevű helyeket illeti, minthogy Czir-
fusz azokat is emlegette, ezek hihetőleg Baján avar ve-
zérnek köszönhetik nevüket ki a VI. században élt.
Különbö megjegyzendő, hogy Baján-nak egy bolgár
csorda is hivatott, mely 670 év körül a kazarok által
leigáztatott. Baján nevű család ma is létezik, különösen
Komáromban, melyről Nagy Iván; „Magyarország csa-
ládai“ című munkájában említést tenni elmulasztott.

Pesty Frigyes.

Hiányok Temesvár élelmeztetésében.

Régóta és számtalanszor hangzik városunk ellen
a panasz, hogy bár ez az áldott magyar föld legáldot-
tabb vidékének kellő közepén fekszik, még is az élet
drágaságára nézve versenyre állott a birodalomnak ter-
mékenységéhez képest túlnépesedett vidékü bármely
városával.

A sűrű népesség hatása a földmivelésre rendszeren
a kétszerezett szorgalom szokott lenni, kis helyen so-
kat természetelni, mert sokra van szükség, s ezért a

termelékeknek jó jövedelme van: ezen eset régóta
honos Belgiumban, Észak-Olaszországban, valamint
minden nagyvárosnak közeli környékén. E helyeken
nem annyira földmivelés üzetik már, mint inkább ker-
tészet, mert hisz a magtermékek távolabb vidékekről
is hozathatnak valamely nagyváros ellátására, sőt leg-
gyakrabban nem is hozatnak természetben, hanem már
gyárimányalakjában, mint liszt, sőt kenyér, — hanem
a napi életre okvetlen szükséges, még a husnál is
nélkülözhetlenebb zöldség nagyrészt csak üde (fris) ál-
lapotban élvezhető, s azon fajok is, melyek eltartha-
tók, mindannyiszor üde állapotban szereztetnek be,
mennyiszer csak kaphatók, mert okvetlen egészségeseb-
bek is. Másfelől ezen termékeket el is kell a kertész-
nek árusítani sietni, ha azt nem akarja, hogy elhervadjanak,
élvezhetlenné váljanak, mi a rendes oka, hogy azok a
tél egy kis részét kivéve zölden is kaphatók.

Ezen kedvező viszonylagosság az oka, hogy a
zöldségpréslő gyárok üzleteiket még a nagyvárosok-
ban sem igen bírják kiterjeszteni, hanem inkább csak
a tengeri hajók ellátására szorítvák, pedig bizony mon-
dom, hogy termelékeik nálunk olcsóbb konyhát volná-
nak képesek kiállítani, mint saját városi piacunk. Mi
az oka ennek? Csak az, hogy majnai Frankfurt vidé-
kén a kertészet sokkal jobban van elterjedve, és bi-
zonyára okszerűbben is üzetik, a zöldséget olcsóbban
állíthatja a gyár rendelkezésére, mint a mi városunk
és környékének lassu kapásai, min pedig nincs mit
csodálkozni, minekutánna nálunk a városban is csak
kevésbé, a vidéken pedig éppen nem tömött a népesség.
A legközelebb vidéki paraszt is kelleetlennek tartja a
nehéz kertészeti munkát végezni, mikor van elég szán-
tott földje, hogy azok terméseiből megéljen.

A városok rendszeren, s a miénk különösen is
iparüző és kereskedő, tehát legszükségesebb élelmi
szerekért is a vidékre szorul, mert magának sem elég
telke, sem elég lakossága nem jut a kertészet üzésére,
hogy magát elláthassa. Mi más kedvezőbb viszonyaik
vannak oly városoknak, hol a lakosság földmivelőkből
is áll, látjuk a közel N. Becskerek példájáról, melynek
szintannyi lakosa van, mint Temesvárnak, a zöldség,
gyümölcs, tej sat. mégis félannyi áron bőven kapható
hozzánk képest. Temesvárra pedig Makóról hozzák a
hires magyar zöldséget, sőt a derék makaiak Oravicára
is visznek zöldséget, annyira van keresetje, hol azt
sem elég jóságban, sem mennyiségben kiállíthatják.

De még ki nem meritettük hanyagságainkat, mert
bizony szégyenkedve mondhatjuk, hogy ha egy felső-
vidéki vendég jő, s legkivált ha e vendég nő, alig
vagyunk neki képesek a dus Bánság közepén izletes
gyümölcsöt adni, szóba sem mervén hozni a déli gyü-
mölcsök szebb fajait, melyek éghajlatunk alatt pedig
csak oly könnyen és bőven tenyészthetők., mint északi
olasz és déli Frankhonban. Akár ki győződhetett meg
nálunk, hogy a cseresznye — ezen gyümölcs, melyet
a hosszú téli időszak után, már első megjelenése vé-
gett legsovárgóbban várjunk, — csak éretlenül vagy ku-
kacosan hozatik a piacra. Hiába várja valaki hogy iz-

letest kaphasson. Minősége annyival rosszabbult, a mennyivel pár év óta megdrágult. Elég baj pedig e mellett még, hogy terjedelmes városunkban nem tudjuk a vendéget hova vezetni, hol egy délutáni sétából kipihevve egy pohár tiszta és jó tejet élvezhetne, miután a kávé melletti u. n. tejszin is zavaros fejér viz volt csak.

És hát nem volna városunkban egy nemesebb kertészlet elég jövedelmező, hogy egy vagy több vállalkozót a kísérletre kecsэгtessen? Ez nem lehet, hiszen már több éve, hogy általános a panasz, miként izletes gyümölcsöt sem a tavaszi, sem a nyári vagy őszi fajtákból kapni nem lehet, ki nem véve a szőlőt is, melynek itt nem tudom mi okból csupán a vastag keserű héju fajtája látszik elterjedve lenni.

Igaz, hogy van városunkban egy két kertész, de közülük az egyik csupán virágokkal bibelődik, a másik pedig gyümölcsfa-csemetékkal, de nem azok gyümölcsötzetésével.

Ellenvetik még, hogy a nemesítetlen közönséges gyümölcsnek piacunkra hozott roppant tömege nem engedi a műveltebb fajokat értékük és a fáradság arányához mért árhoz juttatni: ezt nem akarjuk hinni, mert látjuk más városoknál, hogy a közönséges gyümölcsnek szinte tömeges megjelenése mellett is a nemesb fajoknak elég készsэges és kapós vevője akad, mert a

gyümölcs mint csemege tekintetik, melyből szivesebben élvez valaki kevés jót, mint sok rosszat.

Mi pedig a tehenészetet illeti, ennek eddigi elhanyagolásán még inkább lehet csodálkozni, mint a kerészetén, mert hiszen városunkban csak egyetlen tehenészet létezik, az is csak két év óta, a többi tejszükséget pedig a közel falvak éppen nem okszerűnek nevezhető csordái által kénytelen a lakosság fedezni, mely csordák gazdái, helyesebben gazdasszonyai legelőbb is a feltöltögetés mesterségét látszanak eltanulni.

Egy pár nagyon alkalmas fekvésű s telekkel ellátott majorság fekszik ugyan a külvárosok között, de azok csak a birtokosok nyári sétahelyéül használtatnak, a nélkül, hogy ezeknek eszébe látszanék jutni, miszerint azokból szép jövedelmet lehetne huzni, s a mellett nekik is a sétahely csak élvezetesbbé válnék. Azt hisszük, hogy oly majorság a közönség számára történendő megnyitása, hol édes és aludttejet, vaját, sajtot és hasonlót kapni lehetne, igen nagy vonzerővel bírna, és ez mig reggeli időben a városba szállítaná termékeit délután, kivált ha a fekvés közel, számos vendéget csödüthetne a maga helyiségébe.

Bár e pár figyelmeztetés ne hangzanék el kiáltó szóként a pusztában, hanem lenne alkalmunk az itt kimondott ohajtások egy vagy más valóításáról tudósíthatni.

Ötötevényi.

T Á R C A.

Swayambara

vagy

Damianti szerelme.

(Történeti beszély.)

Sarkady Istvántól.

(Vége.)

V.

Mig ezek történtek, Nalo — önkénytes bujdokolás után — Karkotako királyhoz érkezett, kit általában a kigyók királyának neveztek, minthogy országában töméntelen kigyó találtatott.

Nalo most munka és szorgalom által igyekezett elvesztett kincsét visszaszerezni, azért ismeretlenségben maradt, magát megalázta és tehénpásztorrá lőn, miért „G o o d á m n a k” neveztetett.

Ezen foglalatosság egészen másszerű Indiában, mint nálunk. Oly tiszteletes állás, melyre — csupa alázatosságból — szentjeik, hitoktatóik, sőt nem ritkán — bizonyos időig — királyaik is örömezt vállalkoztak.

Nalo e minőségben egészen a bünbánati gyakorlatoknak adta magát; lemondta a világról — mely számára Damiantiban úgy is elveszett! — szemlélődő életet kezdett élni; eledelét, — mint a hindu remetéknek — magvak, bogycók, méz, füge, s egyéb gyümölcsök tevék, melyektől igen megsoványodott; fekhelyéül gushafü szolgált, mig a közelében legelésző nyáj tejjel táplálta.

Nem sokára mint szent életű j o g h i n a k elment a hire... A nép borzas hajjal, összekuszált rongyos öltözetben képzelte

öt, ki szeméit folyton a nap tányérára szegzi; teste félig agyaggal van bevonva, melyet a hangyák raknak le reá; kigyóbőr övedzi ágyékát; tüskés és csomós növények tekerődnek nyaka körül; és vállain madarak fészkelnek.

Később a költészet, rajzolás, zene, gyógyászat és matematikai tudományokban képezte magát, s rövid idő múlva nagy névre tőn szert, minék következtében a pusztában meglátogató őt Kako-Mansu, a nagy majmok*) fejedelme, fölajánlva neki barátságát, s ajánlotta magát ajtatos könyörgésébe.

A szomszéd Ishedi tartomány királya, S o w a h u, — a M a h a - r a n s a törzsből — fényes követséget küldött hozzá gazdag ajándékokkal, és meghívta őt saját udvarába.

Nalo elfoglalta a meghívást, fölöté saruit és Ishederbe érkezett, hol kitünő pompával fogadták.

Itt remélte, hogy elhagyott nejeről és gyermekeiről valamit fog hallani, mert a multak emléke nagyon kínozza szívét. Nem annyira vallásos érzete, mint Damianti aránti hű szerelme törte őt meg, s nem a bünhődés, hanem a családján elkövetett megbocsáthatlan méltatlanság tudata üldözte őt.

Azonban reményében csalatkozott, mert Ishedi és Nisa között feszültség uralkodott, mely máris oly élessé vált, bizonyos határszéli városok elfoglalása miatt, hogy a háboru kitörésétől minden percben lehetett tartani.

Nalonak ez még jobban tetszett, mert Nisa királyának Kalit gondolta, s birtokában hitte szeretett Damiantiját is. Most tehát azon kellett törekednie, hogy e háboru kitörjön, azután kinyilatkoztatván magát, jogszerű tulajdonát visszanyerje.

*) Igy nevezetik egy törzst.

Nalo ugy alkalmazta magát, hogy Sowahu király udvari tudósnak nevezte ki, mire sok befolyással volt Iraniamaja királynő, ki a szerény pástort igen megkedvelte....

E közben Nisa királynának követe, Vriadasvo, Sowahu királyhoz érkezett háborúüzenettel.

A király maga köré gyűjté tanácsnokait; — ezek között volt Nalo is, ki egy szempillantás alatt felismerte bizodalmas hiv emberét, a bölc Vriadasvot.

Sowahu — közkívánat szerint — elfogadta a háborut... Azzal szétozlott a gyülekezet... Vriadasvo éppen kimenőben volt, midőn vállát gyöngén érintették.

— Bölc Vriadasvo! — szólt hozzá Nalo; boldog-e Nisa?

— Végtelen boldog, mint Dasarata király alatt — felelt Vriadasvo, a nélkül, hogy visszatekintene; ha van valami, a mi fáj neki, az, hogy rokonainak vérének kell ontani!

— Még egy szót bölc Vriadasvo! — kiáltott a rohanó után Nalo, de azt már nem hallotta....

Nalo nagyon elszomorodott, mert azt hívé, hogy őt leg-hűségesebb embere is elfeledte, megvetette! Csak az vigasztalá bánatában, hogy Kali tudja boldogítani szeretett népét...

Azon a roppant téres pusztaságon, melynek végén — délkeletre — a Taurus hegyláncolat kezdődik — állott szemben a két sereg... Már megkezdődtek a nyilazások és folyini kezdett a — rokonvér.

A nisaiakat egy sugártermetű amazon vezényelte.... Szép volt, hasonlóan a holdhoz, mely éppen most jő fel az indigószínű láthatáron; halványan, de bátran állott seregének élén. Hátán gazdagon aranyozott tegez volt, kezében könnyű nyilat tartott, míg oldalán könnyű szablya libegett.

— Szeretett népem! édes testvéreim! — szólott vitézeihez; legyetek hősök, mint Sagaró hatvanezer fia, mert az életnek egy perc alatt vége van, de a dicsőség örökké él. Ne féljetek a haláltól, hiszen édesebb hazáért a halál, mint névtelenül ezerévig élni. Egy fiu, ki száz évig hordozó vállain saját anyját, vagy a ki minden erejét megfeszítené, hogy neki élvezetet szerezzen, ezzel sokat tenne érte, ki őt saját tejével táplálta és saját szavaival oktatta; de azért még nem nyerte el az üdvösséget, de ha a hazáért fölládozza magát, Shiva részeltetni fogja őt az ambritában, s a Cailasa hegyen a sok édességtől meg fog részegülni. A ki pedig futni fog, Aya-Triva (ördög) égő gyomrában fog fölemészteni. Krishna a Bagavad-puranában azt mondá Ariunájának: „Az isten különösen az oltártüzeben székel, ez oltár pedig a hon, és a ki e tüzre áldozatot teszen, azt istennek viszi... Mindnyájan, kik itt elfognak veszni, az arany hegyen, hol Shiva istenség lakik drágakövekkel kirakott négyszögű asztalnál, — melyből a lingam csirázik — fogják megenni az örökélet kenyerét. Egy bün van, mit Bráhma soha meg nem bocsájt: a — honárulás.... Közöttünk áruló egy sincs, azért rajta, rajta a győzedelemre; vagy a dicsőséges halálra!...

Ezzel összecsapott a két sereg...

Elkoseredett, dühös volt a viadal... Mindkét rész elszántan küzdött... Egyiknél a hódítás eszméje, másiknál a honmegtartás edzette a vitézeket.

Ott küzdött Nalo is az Ishedik seregének élén, a nélkül, hogy vért ontana, mindig előbbre tör, úgy, hogy senki nem bátor vakmerőségét utánozni.

Végre az amazon-vezér előtt állt, kinek oldalán két ifju karsu lovag küzdött.

— Hah! hűtelen nő! — ordítá dühhel; szerelmedet áruba bocsájtod undok rablómnak! Verje meg minden isten Kalit; az én boldogságom földulóját! Légy átkozott te, ki akaratlan büneim miatt eltudtál feledni! Vajha soha se látalak volna, legalább áldanálak; de így, de így!!... Fegyvert fogsz a rabló mellett, sikra szalsz a pulyaért... Jer, ölj meg, itt van férjed, gonosz Kalidnak halálos el-lensége.

— Nalo! Nalo! szerelmem! mindenem! — sikolta Damianti.

— Hűtelen vagy, átkozott vagy!...

— Tiszta vagyok, mint a nap; szerelmem csupán a — tiéd!

E percben az Ishidek előre nyomultak, s Goodamban — mint Nalot nevezték — árulót gyanítván, egész nyilázport bocsájtottak rá... Nalo fölnyögött, s a másik pillanatban holtan fordult le lováról...

Damianti összeborzadt... Fölvillogtatta kardját és rohant előre... Az Ishidek hátrálni voltak kénytelenek, mit a szent életü Goodam-megöletésének tulajdonítván, még nagyobb mészárlástól tartva, csufosan megfutamodtak.

Damianti dicsősége tökéletes volt...

VI.

Mielőtt bevégeznők történetünket, röviden tartozunk az érdekelt olvasónak elmondani, hogyan került Damianti Nisaba?

Damianti, — mint tudjuk — odahagyá a karavánt, s az éj koromsötétének köszönhető, hogy az utána közelben leskelődő Kali észre nem vevé.

Gyermekeit, kincseit ugyan azon a helyen találta... Azután gyorsan indult Vidarba felé, hol már atyját eltemetve találta, s helyét, — mint kormányzó — ideiglenesen Dwaparó foglalá el.

Damianti — képzelhetjük — általános lelkesedéssel fogadtatott, mert — mint férjezett nő — a házasság által — képesé vált a kormányra; és ő elfoglala atyai örökségét.

Férjét, mindenütt kutatta, de róla semmit sem tudhatott meg, miért, hogy fiának biztosítsa Nisának trónját, fényes kísérettel megjelent ott, elmondá férjének balesetét oly érzékenyen, oly szivig ható szavakkal, hogy közrivalgás között kiáltatott ki uralkodónak.

Mind a két ország boldog a Scmirámisi lelkületű nő kormányra alatt, mert Vriadasvo és Dwaparó bölc tanácsait meghallgatta és azok szerint cselekedett.

A virágzásnak, s jólétnek örvendező kettős tartomány hatalomba és tekintélybe is növekedett, mi a szomszéd tartományok irigységét vonta maga után.

Ishedi legjobban tarthatott Nisától, miért a roszakarók könnyen rabészélték Sowahu királyt, hogy támadja meg Nisát, s egyes városok elfoglalása által gyöngítse.

Mint tudjuk — főként Nalo befolyása következtében — Sowahu engedett a tanácsnak, mit Nisa nem tűrhetvén gátot akart vetni a hódítási vágyaknak, s hadat üzent az Ishediknek.

A csata kimenetelét tudjuk.

Damianti forrón szeretett férjét föltalálta, s ugyanazon pillanatban elveszté!!!..

Eddig boldog volt, mert remény táplálta, hogy még együtt boldogok lesznek. Most e remény oda volt!! Szerelme egy vala, ha annak imádott tárgyát a szerencsétlenség villama összezuzta, elhamvadott szive nem tudott többé új életre kelni; élt, hogy szenvedjen; szenvedett, hogy égjen el!..

Oly magasult lélek annyi szerelmmel, nem talált örömet mulandó dolgokban, mert keblében, mint a gyantatüz, elolthatlanul égett a kínzó fájdalom!

Igy mult el év, év után, a nélkül, hogy Damianti elborult kedélyére az öröm jótékony napja, egyetlen meleg sugárt lövellt volna; száraz ág volt, mely többé ki nem hajthatott!

Az évek megöregítették, az idővel öregedett fájdalma is.

Az országlási gondokról lemondván koronáit gyermekeinek adta át, maga pedig Dsaggernatba zárándokolt, hogy bus életének hátralevő részét ezen — minden hindu által tisztelt — szent helyen töltsse el, mert „Dsaggernat isten oly nagy, hogy előtte mindenek egyenlők; rang, méltóság, észtehetség, születés különb-

sége, mind elenyészik, és elvész az ő végtelenségében.“

Itt, minden földi dolgról lemondva, istenbe merült el, míg csak a szellemi és benső „én“ lassankint föl nem oszlott....

Halála nem volt a léleknek kétségbeesett túsája az enyészet angyalával, hanem nyugalmas átmenet oda, hol nincs köny, nincs szenvedés — csak csupa szerelem!

Damianti a legfönségesebb erény példányképe volt: hű vala egész a sirig. Szerelme utolsó lehelletéig oly forró, oly égető volt, mint a Swayambará alkalmával...

Damianti Swayambarája és szerelme mai napig szent regékben él a hinduknál!

Heti szemle.

— Állás-kimutatása a cs. kir. megerősítést nyert erdélyi kölcs. jég- és tűzkármentő társulatnak 1859-ik évi szeptember 20. estizárlatkor. Biztosított öszvegek: Tűzbiztosítási ágban: Athozatal 1858-ról 3,104,228 frt 40 kr. Uj gyarapodás az irt napig 2,811,768 frt 76 kr. Jégbiztosítási ágban: Athozatal a mult évről frt. . . kr. Folyó évi biztosítás 1,209,343 frt 97 kr. Összesen 7,125,341 frt 13 kr. Fedezési erő: Tűzbiztosítási ágban: Különb-féle áthozatalok 1858-ról 23,062 frt 70 kr. Uj gyarapodás a kijelölt napig 34,837 frt 96 kr. Jégbiztosítási ágban: Különb-féle áthozatal a mult évről 17,127 frt 79 kr. Folyó évi biztosítások általi gyarapodás 34,326 frt 14 kr. Rendkívüli: Kamatjövédék a kölcsön- és váltószámítolási ügylet ágban 894 frt 14 kr. Összesen 110,248 frt 59 kr. Díjpotlasi kötelezettség által biztosított fedezési erő, részvénytőke helyett: Tűzbiztosítási ágban 294,689 frt 86 kr. Jégbiztosítási ágban 96,204 frt — kr. Összesen 501,142 frt 45 kr. Károsultak: Tűzbiztosítási ágban 119 tag öszvesen mintegy 21000-ig. Jégbiztosítási ágban 301 tag öszvesen mintegy 24000-ig. A folyó évi junius végéveli kimutatás óta a biztosított érték-öszveg 1,392,203 forinttal, a fedezési erő pedig 115,426 frttal növekedett; a mult évi öszves biztosított érték, mely 6,634,929 frt 58 krt. mutatott, már tul van haladva; mihez képest az évi zarlatig még jelentékeny gyarapodás várható!

Kolozsvárott, szeptember 20-kán 1859.

A cs. kir. megerősítést nyert erdélyi kölcsönös jég- és tűzkármentő társulat igazgatósága.

— A pozsonyi felrealtanodában, melynek alapját az 1843/44 országgyűlés az alsó és felső-tábla több lelkes tagja veté, a magyar nyelv most rendkívüli tantárgy gyanánt adatik elő. Szép!!! (Igy még Temesvár és Nagy Szeben is felülhaladja Pozsonyt, — mert mind a két helyen kötelező tantárgy a magyar nyelv. Szerk.) Az ottani „országház“-nak hivatalszobákká átváltoztatott helyiségei a napokban lőnek elfoglalva a cs. kir. helytartóság személyzete által. Vajjon nem volna-e a tartozó kegyeletnek a magyar közönség által bizonyosan hálával fogadandó szép kifejezése ha a magyar academia az utókor számára legalább egy kis érc-táblával jelölné meg a helyet, hol az ezen nemzeti intézetnek lételt adó teremő sző 1825-ben Széchényi ajkáról ellebbent?

(P. N.)

— Az első magyar általános biztosító intézet életbiztosítási ágazata a megerősítést megnyervén, felsőbb helyről leérkezett, minek folytán az gyorsan szerveztetni s a közönség számára mielőbb megnyitattni fog.

— A Polit. Ujdonságok egy uj találmányról tesznek említést melyet bizonyos Sörense Koppenhágában mutogat, és nem egyéb mint egy betűszedő és szétvetőgép, milyent nálunk Kliegl már régen feltalált, de kit dus előkelőink és nyomdászaink közt senki sem méltatott pártolásra. Bizony megcsik, hogy egy idegen, kinek csak majmolnia és másolnia

kell a mit mástól tanult, avval kincseket fog gyűjteni. Az említett géppel egy ember 5 perc alatt mintegy 800 betűt szedhet és vethet szét. Egy lábitó (pedal) segélyével, a gép egy lendítő kerék által jó mozgásba, míg másfelől egy billentyűzet létezik, melyek mindegyike az a b c valamely betűjét érinti. A melyiket e billentyűk közül megütik, azon betű pottyanik ki a betűket magában foglaló hengerből, egy csatornán s tölcserén át a betűrovátkba, melybe, mihelyt leesik, benyomatik, úgy hogy szép sorban áll egyik betű a másik mellett. E rovátk 1000 betűt fogadhat be. E sorokat azonban kisebbekre tördelni sat. a gép nem bírja. Ezt már másnak kell tenni. A billentyűzet 111 billentyűből áll. A betűhenger felett áll egy másik, a betűket szétvető henger, mely szita alakkal bír, s a betűhenger felett áll, mely betűhengerben a betűk szétválogatva vannak, s mindegyik betű ládácskáján egy saját alakú, a többiektől különböző lyuk van. E lyukak a betű hengernek azon lapján vannak mind, melyet a betűket szétvető szitaalaku henger lefed. Ha most a szétvetőhengerbe a szétvetendő betűket betaszit, és a hengert forgatják, mindegyik betű a lyukakon csak akkor pottyanik át, midőn az ő saját alakjával biró és őt áteresztő lyukhoz jó.

— Girókuti P. Ferenc „nagy képes naptára“ már a sajtót elhagyta, és tartalmával a közönséget kellemesen fogja meglepni. Nem foglal magában haszontalanságokat, minőkkel némelyek az unalmat elűzhetni vélik, hanem gondosan összeállított utmutató oly dolgokban, melyek leggyakrabban érintik az embert az évben. A ki nem hiszi, vegye meg a naptárt, hiszen csak 1 ujforintba kerül.

— Miként a P. Lloyd írja a pesti városi realtanoda párhuzamos osztályaiban, az iskolai bizottmány határozatánál fogva, ezentul a magyar lesz az oktatási nyelv. Csak egy szavazat nem járult ezen határozathoz.

— A Bukarestben több év óta fenálló „Hunnia“ nevű magyar társulat rokonegyeletet kapott a Foksány, moldovai városban keletkezett „Arpadia“ nevű kis magyar olvasó körben. Miként a Kol. Közl. írja, ez Horváth István építés és Takács Antal asztalos lelkes fáradozása folytán megalakult, és eddig ugyan csak tiz derék tagot számlál, de már is bizonyos öszveget biztosított évenként magyar könyvek vásárlására, és tanuságot tesz, hogy a magyar elem szellemi kiváltságát akarja érvényesíteni amott az idegen földön.

— Ismét egy új magyar lap van keletkezésben, ugyan is Debrecenben Telegdi könyvkereskedő ur szándékozik egy magyar lapot kiadni, szerkesztőül egy ismertebb nevű pesti író szőlított fel, ki a meghívást, a terv valóslása esetében, el is fogadta.

— Egy hősnő. Arkansásban több évig grassált egy Jack Cade nevű uriember, ki életét veszedekes és párbajok közt töltötte, melyek mindig ellenfele halálával végződtek. Közelebből is egy férfit lőtt meg, ki fiatal csudaszép nejjével csak néhány nappal azelőtt kelt össze. Az özvegy férje eltemetése után rögtön kihívást küldött férje gyilkosához, ki azt azon nyilatkozattal utasította vissza, mikép sokkal inkább gentleman, semhogy egy asszony nyál vivhasson. Néhány nap mulva a párbajhős Broadwayben a sétányon sétált, midőn hirtelen egy kanyarulatnál az özvegy nő eleibe ugrott és szívet keresztül lötte.

— Egy angol (ki is más?) kiszámítgatta, hogy Londonban 1363 asszony van, kik férjeiket ott hagyták, s egy szerencsésebb imádó lovag karjain tova repültek; továbbá 2371 azon férjek száma, kik feleségeiktől megszöktek; 4120 pár van, kik egymástól törvényesen elváltak élnek; 191,123 házas pár van, kik egy földel alatt élnek ugyan, de folytanos ostromállapotban; 162,320 házas pár van olyan, kik egymást szívből gyűlölik, azonban világ előtt művészileg eltitkolják gyűlöletüket: 510,132 házas pár van olyan, kiket a világ boldogoknak hisz, valóslágban azonban éppen nem azok; s végre igazán boldog, szerencsés házas pár csak 7 van! Tesék megházasadni!!!

Temesvári ujdonságok.

* A zenegylet f. hó 2-án évi közgyűlését tartotta. Mint-hogy az egylet egy év óta működik, az egyleti titkár Pesty Frigyes évi jelentést tett, melyből következő pontokat átvesszünk: Az egylethez tartozik 3 alapító, 223 résztvevő, 23 működő, 142 támogató; összesen tehát 391 tag. Énekoktatást nyert az intézetben az első félévben 83, a második félévben 67 tanítvány. Intézkedés történt, hogy a második tanév kezdetével hegedűtanár által is adassék oktatás. — A pénztár közel 1200 forintból álló maradványt kimutat. Az egylet részéről a lefolyt évben három nyilvános hangverseny adatott, melynek két elsejét a tagok ingyen élvezhették. — Erre az egyleti elnök Dr. Martina udvari tanácsos a közgyűlést felszólítja, hogy az alapszabályok értelmében a választmány, az elnökség, a zeneigazgató, ének-tanár, titkár és pénztárnok új választásához fogjon, a közgyűlés azonban a jelenlegi választmányt és hivatalviselőket állásaikban újra megerősíté, a pénztárnokot kivéve, kinek helyébe minthogy leköszönt, új választás történt.

* Érdekes végrendelet. A „Pesti Napló“ közlebről elhunyt temesvármegyei volt főmérnök Bójtós Imre következő bölcs végrendeletét közli: „Szeretett gyermekeim s rokonaim! mivel parányi lelki s testi tehetségem s tökéletlen gyarlóságom miatt, kedves hazánknak, dicső magyar nemzetünknek s legdrágább nemzetségünknek ohajtásom szerint semmit sem tehettem: ez hozzátok legutolsó atyai esdeklésem. Imádjátok dicső magyar honunkat, annak nemzetiségét (nemzetiség nélkül hazája senkinek nem lehetvén) népét, vallását és szokásait: előbbre helyeztetek a magyar hont a világ minden más népénél; ha a nemzeti szükség úgy kívánja: áldozzatok vagyontokat, életeteket a haza oltárára. Óvjátok magatokat minden szerencsejátéktól és játékosoktól, szeszest, de kivált az ugynevezett „pálinka“ név alatti italoktól és ivóktól; minden fűszeres étkektől és minden külföldi kelméktől, a mennyiben azok kedves honunkban található; kövessétek halhatatlan Prisznitz Vince tanait. Tanuljatok, dolgozzatok, gazdálkodjatok s kereskedjétek; vagyonaikatok ne pazaroljátok, kevesebbet költsetek, mint jövedelmeitek, mert nem az a gazdag, boldog, s a honnak használható ember, kinek sok vagyona levén, többet kült jövedelmeinél, hanem az, a ki kevesebbet ad ki a bevételnél; gyermekeite-

ket pedig minden kitelhető módon nemzetileg legjobban neveljétek sat.“ — A Bójtósféle cikkhez hozzá tehetjük még, hogy a boldogult azt kívánta végrendeletében, miszerint hulláját festetlen, nyers deszkából készült koporsóba tegyék, a hátramaradt család tagjainak pedig meghagyta, hogy gyászruhába ne öltözködjének. Az utóbbi két kívánat azonban mint kevesebb lényeges nem teljesült.

* Miként a Pesti Napló m. hó 14-én írja, honunk ritka jelességü főpapja és egykori országos notabilitásaink egyik földisze, az europaszerte magasztalt hongyülési szónok és államférfi, nmgu. **Lonovics József** ur, püspökségének 25-ik évét töltvén be, Bécsben, a melki apátság házának díszes kápolnájában egyházi ünnepélyvel ülte a napot. Emelték az ünnepélyt a pápai követ, nmgu Luca Antonin érsek, Széchényi Béla gróf, a nagy István lelkes fia, az e célra Bécsbe zarándokolt Koroncz és Bogcha kanonokok sat. Ezt olvasván, élénken jut eszünkbe, miként az országos tiszteletben lévő nagy püspököt különösen Temesvár nevezheti magáénak, és hogy midőn 25 évvel azelőtt mint csanádi püspök e város falai közé lépett az őt kittingő ünnepélyvel fogadó néphez intézett szónoklatában kiemelé, miszerint régóta ohajtá e várost látni, mely a történetben annyira szerepelt, és melynek nevezetesen azon szerencséje jutott, hogy a Hunyadi család lakhelye lehessen. Adja az ég, hogy városunk élete mindig oly benső kapcsolatban legyen nemzetünk közéletével!

* Az iskolai évszak nálunk is vette kezdetét. Vajjon fog-e a magyar nyelv némi figyelemben részesülni? Tavaly a leánytanodában nemzeti nyelvünk mint rendkívüli tantárgy előadatott. A tanítványok naponként egy tantórárt nyertek, és havonként csak 1 frtot fizettek ezért. Eleinte a leánygyermek száma 20-ra ment, de végre 4-re leolvadt. Ennek oka bizonyosan csak abban fekszik, mert a leánygyermekre nézve kevésbé tartják nélkülözhetlennek a magyar nyelvet. Másként van ez azonban a főgynasiumban, ott csakugyan lehetne már annyira haladni, hogy valamelyik tantárgy magyarul adassék elő, nem csupán csak a nyelvtan. Maholnap szülők és gyermekek megfogják ezt köszönni.

* Az egyesült evangélikus községnél leánytanodai osztály meg fog nyitattani.

Kiadó és felelős szerkesztő **Pesty Frigyes.**



MOLL

SEIDLITZ PORA



Az utolsó világműkiállításán a hivatalos „Wiener Zeitung“ számai szerint minden hasonnemű házi gyógyszerek közt **egyedül csak ez tüntetett ki érdemmel**, s a nemzetközi esküszéknek ezen főhatalmu nyilatkozata által e készítmény föllmulhatlan minősége és dicséretreméltósága a bel és külföld minden hasonnemű készítményei irányában elvitázhatlanul bebizonyított.

Egyedül központi szétküldő raktár: Bécsben a „gólya“ című gyógyszertárban, Tuchlauben, Wandel-szálloda átellenében. — Ára egy bepecsételt eredeti skatulyának 1 frt. 12 krt. pp. Pontos használati utasítások minden nyelven.

Ezen, ezer példákban és sok évi tapasztalás után mint kitünőnek bizonyult Seidlitz-porok városon és vidéken most már oly általános elismerésre találtak, miszerint azoknak hire jelenleg az ausztriai birodalom határain messze tulerjed. Hogy [mit képes mivelní **Moll Seidlitz-porainak** biztos gyógyereje, nevezetesen **gyomor és alhasi bántalmaknál**, s hogy azok mily jelentékeny segélyt nyújtanak májbetegség, hasszorulás, aranyér, szédülés, szivdobogás, vértodulás, gyomorgörcs nyálkásodás, gyomorégetés s külömbféle nőnemi betegségeknel azt már mint bebizonyult tényt kell elismerni és számos gyenge idegzetű személyek e porok okos használata által már gyakran lényeges könnyebbülést és új életerőt nyertek.

☞ **Temesvárott** rendeléseket fogad a fenebbi gyógyszerekre **Uhrmann M.** papir- és mű-árus úr.

(15. sz.)

(3—3)

Ugorkatej,- és kenőcs

a legjobb és legártalmatlanabb szer a bőrszin finomságának és szépségének fentartására és visszanyerésére

használtatik a szeplők, borhimlő, bőratka és bőr barnaságának, valamint minden bőrkiütések ellen az arcon és kezeken; és mindenkor éppen készített minőségben kapható a **Józsefvárosi gyógyszertárban**, egy egy palackja 80 ujkrajcáron.

A korneuburgi

állattenyészítő gőgypor, lovak, juhok, és szarvasmarha tenyésztésére mindig friss minőségben kapható,

Schidló Józsefnek

a „kék macskához“ címzett fűszerkereskedésében. (Gyárkúlváros a főtéren.)

4—8

(13. sz.)